

KAREL HAVLÍČEK BOROVSKÝ - TYROLSKÉ ELEGIE

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

ostrá satirická báseň (lyricko-epická poezie) – žalozpěv

Literární směr:

poprvé vydáno (v časopise) r. 1861 – již po autorově smrti (dílo bylo vytvořeno již r. 1852 v Brixenu – závěr jeho života); doznívající národní obrození

Slovní zásoba:

převažuje hovorová čeština (“ekypáž”) s častými archaismy; obecně jde o velmi jednoduchý a čtivý jazyk, občas nalezneme i výrazy z novinářského slangu; z uměleckých prostředků autor použil např. personifikaci (připisování lidských vlastností neživým předmětům – v situaci, kdy mluví k měsíčku), často sarkasmus nebo velmi vtipná a trefná přirovnání

Rytmus, verš, rým:

RYM: velmi jednoduchý a přehledný; RYTMUS: trochej

Vypravěč:

vypravěčem je autor, který vše vypravuje měsíčku

Postavy:

AUTOR (K.H. Borovský): rebelující spisovatel, kritizující rakousko-uherskou monarchii; ALEXANDER BACH: tvrdý rakousko-uherský ministr, autor ho v básni pouze zmiňuje; KOMISAŘ DEDERA: jeden z policistů, kteří Borovského odvázejí do Brixenu

Děj:

autor popisuje příchod rakousko-uherských státních policistů do jeho domu → následně se loučí s rodinou, rodným městem i celou vlastí → popisuje i samotnou cestu, včetně vrcholné scény, kdy se v rakouských horách spláší koně, kočí uteče a vystrašení policisté vyskáčou ven z vozu, zatímco on sám zůstává v klidu uvnitř a bezpečně doráží do nejbližšího města, kde se ještě před návratem policistů stihne navečeřet → po příjezdu do Brixenu v Tyrolských Alpách se mu již začíná vytrácet naděje na návrat; ZNÁMY ÚRYVEK (mířící na onu vtipnou situaci s koňmi):

“Ach ty vládo převrácená vládo
Národy na šňůrce vodit chceš,
ale čtyřmi koňmi na opratích
Vládnout nemůžeš!”

Prostor a čas:

cesta z Čech do rakouského Brixenu; 19. století (zima roku 1851)

Kompozice

báseň je rozdělena na 9 zpěvů; časovou návaznost děje (epika=dějovost) “narušují” časté autorovy narážky na rakousko-uherskou monarchii a tajnou policii (nedějové, tedy lyrické prvky)

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

ostrá kritika a zesměšňování zaostalé a přesto velmi tvrdé a nekompromisní rakousko-uherské monarchie, tajné policie a církve; obraz vnitřních pocitů z deportace (osamocení, statečnost, beznaděje, aj.) a touha autora sdělit je českému národu

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

revoluce ve většině evropských měst (1848); Všeslovanský sjezd v Praze → povstání potlačeno (1848); František Josef I. rakouským císařem (1848)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

strach z rakousko-uherské tajné policie (cenzura, atd.)

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Bedřich Smetana (1824-1884)

Kontext literárního vývoje:

Božena Němcová (Babička, Divá Bára, V zámku a v podzámčí); romantismus je v literatuře pozvolna nahrazován realismem

AUTOR

Život autora:

Karel Havlíček Borovský (1821-1856) – český básník období realismu, novinář, politik (představitel 2. generace národních buditelů), ekonom, považovaný za zakladatele moderní české žurnalistiky a lit. kritiky a kritik rakousko-uherského státního aparátu; narození a dětství v Borové → od r. 1833 studoval v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě na gymnáziu → studium v Praze → vstup a následný odchod z kněžského semináře kvůli panujícím poměrům (→ silná kritika římskokatolické církve) → na začátku 40. let 19. stol. cesta do Ruska → roční pobyt jako vychovatel → r. 1844 se vrátil → změna názoru (nemožnost slovanské vzájemnosti) → začátek tištěné tvorby → brilantní kritika románu J.K. Tyla → r. 1846 se stal redaktorem Pražských novin → za revoluce r. 1848 založil Národní noviny (1. rýze český deník, velmi kritický vůči absolutistickému režimu) → velká popularita → podíl na organizaci Všeslovanského sjezdu (+ návštěva Polska a Chorvatska) → po potlačení revoluce byl vězněn → poté zvolen poslancem do říšského sněmu → imunita → propuštění z vězení → r. 1850 byly Národní noviny zakázány → vykázan z Prahy → Kutná Hora (zal. časopisu Slovan) → r. 1851 pod tlakem zastavil vydávání Slovanu → obrovský tlak a další soudní procesy → návrat do Německého Brodu → ústřední → v zimě r. 1851 byl deportován do alpského Brixenu a důsledně střežen → r. 1855 mu byla dovolena cesta za rodinou (během cesty se dozvěděl o smrti manželky) → Německý Brod → smrt v Praze r. 1856 na tuberkulózu → pohřeb s účastí B. Němcové, Fr. Palackého nebo K.J. Erbena; ZAJÍMAVOSTI: zasadil se o dnešní názvy Václavské a Karlovo náměstí pro tehdejší Koňský, resp.Dobyččí trh

Život v dané dílo:

silné autobiografické prvky plynoucí ze skutečné události – zážitky ze zatčení tajnou policií a deportace do Brixenu; odpor k Rakousku-Uhersku

Život v jeho tvorbu:

příklon k Rusku → později změna názoru; Ján Kollár; roční pobyt v Rusku; odpor k absolutistickému státnímu aparátu Rakouska-Uherska

Další autorova tvorba:

tvořil především kritická a satirická díla, politicky zaměřená proti rakousko-uherskému režimu; Obrazy z Rus (po návratu z Ruska); Epigramy; Křest sv. Vladimíra (kritika ruského cara, potažmo i rakousko-uherského režimu, vytvořeno taktéž v Brixenu); Král Lávro (báseň, kritizující chování panovníka; také napsáno v Brixenu)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo zcela jistě přispělo k až mučednickému chápání K.H. Borovského po jeho smrti → dnes je řazeno k vrcholům autorovy tvorby

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

aktuálnosti díla napomáhá velmi jednoduchý, čtivý a vtipný jazyk, který je atraktivní a snadno pochopitelný i pro dnešní čtenáře

žalozpěv - neboli elegie; spíše pesimistická skladba (básnická i hudební), často se používá jako nekrolog

satira - literární žánr, který kritizuje nedostatky a chyby za pomoci ironie, karikatury a komičnosti

české národní obrození - OBDOBÍ: poslední třetina 18. stol. - r. 1848; CÍL: pozvednutí českého jazyka a národního vlastenectví obyvatel; VÝZNAMNÍ OBROZENCI: Josef Dobrovský, Josef Kajetán Tyl, Josef Jungmann, Božena Němcová, Karel Hynek Mácha, Karel Jaromír Erben, František Palacký, aj.

realismus - umělecký směr zejména 2.poloviny 19.století; navazuje na romantismus; zachycuje pravdivou a věrnou skutečnost; centrem pozornosti jsou většinou průměrní lidé; PŘEDSTAVITELÉ: Lev N. Tolstoj, Honoré de Balzac, Charles Dickens, Henrik Ibsen, Mark Twain, Jack London, Gustave Flaubert nebo Fjodor M. Dostojevskij